

Blade
af
en fynsk bondeslægts historie.

Ved
Povl Hansen.

I. Slægtens udgangspunkt.

Omtrent midt i landsbyen Ryslinge, Gudme herred, Svendborg amt ligger der på sydsiden af landevejen en lille branddam; på den modsatte side af landevejen, et hundrede alen længere mod vest og lidt tilbagetrukket fra vejen ligger gården matricular. 9,a. I denne gård fejredes der søndag den 25. febr. 1731 et barselgilde.

Manden i gården »unge Laurs (Lars) Hansen« fik den dag i Ryslinge kirke døbt en lille Hans. Højtideligheden var lidt over det almindelige: den lille Hans blev nemlig holdt over dåben af jomfru M. Wiborg, søster til herremanden på Tøjstrup Niels Hansen Wiborg, ligesom der også blandt fadderne fandtes flere samme steds fra.

Den lille herregård Tøjstrup var et af egnens ældste herresæder; dens tilværelse kan føres helt til-

bage til Erik Menvæts tid. Niels Hansen Wiborg havde i Året 1708 købt den af fru Helvig Lisbeth Urne — enke efter Tim Banner.

Gården havde den gang et jordtilliggende af 23 tdr. hartk. foruden 96 tdr. hartk. bøndergods. Heri var indbefattet de fleste af gårdene i Ryslinge, og vi kan da sikkert gå ud fra -- selv om det ikke udtrykkelig nævnes -- at Lars Hansens gård var en af disse.

Men at herskabet på Tøjstrup således deltog i den lille familiefest viser, at Lars Hansen må have været vel anskreven dér; ti lignende tilfælde var — i følge kirkebogen — ikke hyppige.

Hvad den lille Hans Larsen foretog sig i de første 24 år af sit liv er der næppe nogen nulevende, der aner; men pludselig mælder kirkebogen i nabo-sognet Ringe, at »Hans Larsen og Karen Nielsdatter af Sødinge« trolovedes den 20. novbr. 1765 og derefter viedes den påfølgende 24. jan. næste år.

Ved at læse dette er éns første tanke da den, at Karen Nielsen har været fra Sødinge, men ordet Sødinge omfatter sikkert dem bægge og fortæller os således, at Hans den gang af den ny ejer af Tøjstrup oberst Adam Diderik v. Grambow må have fæstet den gård, der nu i mange år skulde blive hans fremtidige hjem. Den havde i Sødinge by matr. nr. 13.

Hvor Hans Larsens kone egentlig var fra er lidt usikkert: Vi ved, at Karen ved sit giftermål må have været mellem 31 og 32 år, og ser man nu efter i kirkebogen, så finder man, at der i året 1734 — 4de sønd. i fasten døbtes en Karen — datter af »Niels Jørgen« i Sødinge. Men at dette skulde være Hans Larsens kone, tør dog vist ikke fastholdes overfor

slægtens bestemte overlevering, som hævder, at også Karen Nielsdatter var fra Ryslinge, hvor hendes fader skal have boet i gården matr. nr. 13a ved byens østlige udkant.

Karens moder skal have været jordemoder og båret navnet Sidsel. Denne Sidsel skal have overlevet sin mand og på ny giftet sig. Denne gang med »urtemanden« (d. e. gartneren) på Lykkesholm. Skønt denne mands kristelige navn var Niels Hansen, blev han dog i folkemunde aldrig kaldt andet end »urtemand«. Han var ellers en usædvanlig håndsild mand, gav sig f. ex. meget af med bøsse-mageriet og skæftede bøsser til alle i vid omkreds. Han drev det endogså til selv at støbe bøsse-låse. Sand til støbningen hentede han ovre i de store sandgrave ved landsbyen Findinge.

Da hans første kone døde, giftede han sig igen med Ane Kirstine nede »fra Svendborgsiden«. »Ann' Urtemands« overlevede sin mand i mange år og nåde vist over de firs. Men da så mange år efter deres datter og eneste barn Sidsel hjemførte som sin mand ungarl Erik Hansen, sønnesøn af Hans Larsen og Karen Nielsen af Sødinge, da opfattedes det af hele familien, som om Erik derved var vendt tilbage til det ene af slægtens tvende udgangspunkter i Ryslinge.

II. Slægtens ny hjem.

Den ny gårdmand i Sødinge bode altså i gården matr. nr. 13. Den lå — og ligger endnu — først på venstre hånd, når man fra Ringe kommer ind i byen. Den var mellem de 14 hel- og $\frac{1}{2}$ halvgårde, som ved år 1791 opgives som hoveripligtige til Tøjstrup; så

på hovmarkerne her kunde Hans Larsen altså let holde omt. dagligt samkvem med folkene fra hans fødeby. Efter den frivillige overenskomst ang. hoveriydelsen, som bønderne og herskabet indgik den 25. september 1791, forpligtede de førstnævnte sig til årlig fra hver gård at yde et hoveri af $7\frac{1}{2}$ pløjedag*), $42\frac{1}{2}$ spanddag**) og $174\frac{1}{2}$ gangdag***).

Denne ydelse kunde jo synes drøj nok, men var dog vist langt at foretrække for det tidligere »ubestemte« — det vil i virkeligheden sige ubegrænsede — hoveri.

Hans Larsen synes da også at have klaret sig ret godt; han mindes i slægten som en stor, smuk og kraftig mand. Hans kone derimod var af ydre lille og uanselig, men et særdeles dygtigt menneske. Især var det hendes lyst at færdes i haven. Om hun havde fået denne lyst vakt af stiftaderen »urtemanden«, hvad der jo kunde være rimeligt, lader sig dog ikke afgøre.

Ved gården, hvori hun nu skulde leve som husmoder i mange år, fik hun anlagt en have, der, målt med den tids alen, må kaldes særdeles stor og velforsynet. Navnlig yndede hun at sysle med frugttræerne; hun kunde selv både pode og beskære dem. Disse mange frugttræer voksede hurtigt til, og på hendes ældre Dage havde hun travlt med at finde god anvendelse for den rige frugthøst. Hun

*) For de den gang brugelige tunge og klodsede hjulpløve måtte man have mindst 4 — undertiden 6 — heste for (på Sjælland brugte man ofte 8, da dyrene der i reglen var mindre end på Fyn og i Jylland). Som plovkøring fulgte med hver plov en tjænstepige eller en dreng.

**) Til en „spanddag“ hørte en mand med et køretøj.

***) En enkelt dags arbejde af karl el. pige.

opnåde at kunne nedplukke enkelte år indtil 12—14 tdr. pærer fra et enkelt af sine pæretræer — siges der.

Om efteråret, når karlene kom ind fra tærskeloen eller anden steds, så fik hun dem i gang med at »støde most«. Æblerne eller pærerne blev hældt i et stort trætrug, og nu greb karl og dreng hver en trækølle og »stødte« dermed løs paa trugets indhold, indtil frugten var fuldstændig knust. Nu presseses mosten af, tappedes på ankre eller tønder, og efter endt behandling brugtes den så til at dyppe grød i eller til at drikke i stedet for øl.

Var der megen frugt, brugte hun også at koge den til æble- eller pæresirup, der brugtes i mad og vist var lige så sund som velsmagende.

Hendes store kærlighed til abildhave og urtegård gik i arv til hendes efterkommere; endnu den dag i dag er den have, hun anlagde eller i hvert fald udvidede, en af byens bedste frugthaver.

Mest kendt som frugtavlser blev vel hendes sønnesøn gmd. Thyge Hansen i Ferritslev. Hans ualmindelig store og rigtforsynede frugthave var ved hans død for få år siden arbejdet op til at være blandt de bedste, der findes ved nogen bondegård i Danmark.

Hans Larsen og Karen Nielsdatter havde fem børn:

1) Lars, døbt i Ringe d. 20. septbr. 1767.

Denne dreng døde som lille, og dermed gik navnet Lars ud af Sødineslægten, idet det ikke blev overført på nogen af de følgende børn, således som ellers var skik og brug.

2) Apelone, døbt d. 16. april 1769.

Hun blev båret over døben af Apelone Nielsdatter, rimeligvis en søster til barnets moder, gift med væver Anders Nielsen i Lørup.

3) Niels*), døbt d. 11. nov. 1770.

Gudmoder til drengen var »jomfru Tyrch af Tøjstrup«. Vi skimter gennem denne omstændighed, hvordan slægten havde bevaret sit gode forhold til herskabet paa Tøjstrup, ti sådanne æresbevisninger fra herskabets side overfor deres bønder fandt som sagt sjældent sted.

4) Jørgen, døbt d. 7. maj 1773.

5) Hans Henrik, døbt d. 4. febr. 1776. Hans gudmoder var Albrekt smeds hustru af Lørup.

Stamtavle 1.

Unge Lars Hansen (Ryslinge).

Hans Larsen, g. m. Karen Nielsdatter.

Lars, Apelone, Niels, Jørgen, Hans Henrik.

Ingen af disse fire yngste søskende har nogen sinde kendt deres ældste broder, der døde som barn; det blev derfor Apelone, der sad inde med førstefødselsretten, og hende vil vi da først beskæftige os med, når vi endnu blot har nævnt, at forældrene bægge blev højt til års. Den lille travle husmoder var den, der først gik bort. Hun var den gang 75 år. Dødsårsagen var »brystsvaghed«, der d. 27. marts 1810 gjorde ende på et liv, der var levet i travlhed og arbejdsomhed. Hun jordedes d. 1. april på Ringe kirkegård.

Hans Larsen overlevede sin hustru i godt tre år.

*) Åbenbart opkaldt efter »urtemanden« i Ryslinge.

82 år gl. døde han af »alderdomssvaghed« i sit hjem hos sin yngste søn d. 5. septbr. 1813. Den 9. septb. fandt hans begravelse sted.

III. Apelone og hendes mand.

Ægteparrets ældste barn datteren Apelone voksede op til en stille, from kvinde, der ikke brugte mauge eller overflødige ord. Hun blev gift med »byens gode humør« og lyseste hoved fæstegårdmand Mads Rasmussen. Hans gård lå ved byens gadekær og havde bystævnen lige uden for porten (matr. nr. 6).

Mens Apelone med årene blev mer og mer stille, ja i sine sidste år vist var noget åndssvækket, så var hendes mand bestandig i den lyseste og letteste sindstemning, fuld af utallige vittigheder og idel spøg.

Det var derfor i sin gode orden, at Mads blev byens skaffer; ingen kunde som han skabe feststemning eller more folk. Der foregik derfor heller ikke en festlighed eller et gilde i byen, uden at Mads jo som skaffer var selvskreven til at være med og give tonen an.

Havde han imidlertid ikke andet at tage sig for, kunde man være sikker på, at så var Mads ude med bøssen; ti han var blandt det meget andet også en »vældig jæger«.

Allerede som barn vidste Mads at klare sig i en snævring. Således har hans svoger Hans Henrik fortalt, at han og Mads tillige med endnu en dreng fra byen en gang som store »knægte« var sammen til hove paa Tøjstrup for at plukke humle.

Under dette arbejde var Mads' løjer imidlertid så mange og så uimodståelige, at ladefogden til sidst tabte tålmodigheden: drengene passede ingenlunde

deres sager, som han syntes, de skulde; de bestilte jo rent ud sagt ingen ting.

Da ingen advarsler frugtede, befalede han omsider drengene at følge med op til »herren selv« i hans stue i hovedbygningen.

Hans og den anden dreng følte sig i høj grad ilde berørt ved den vending, sagen havde taget; men Mads var fremdeles i perlehumør og ved godt mod. Tæt bag ved dem fulgtes de af ladefogden, der med sin lange pisk affyrede det ene skrald større end det andet over hovedet på dem.

Lidt efter at de var kommen ind i modtagelsesværelset, trådte Bülow*) ind og spurgte, hvad der var på færde. Inden ladefogden kunde få munden på gang, var Mads trådt frem, og han fremlagde og forklarede nu sagen saa godt, at Bülow afbrød forestillingen med de ord: »Er der ikke andet i vejen børn, så er det jo ingen ting.«

Til ladefogdens store ærgrelse fik knægtene dermed lov til at ryste hovedbygningens støv af deres fødder og forsvinde.

IV. Apelones efterkommere.

Mads Rasmussen og Apelone havde flere børn sammen; af disse skal her dog kun nævnes de tre sønner Rasmus, Hans og Jens, født omkring ved hundredårs-skiftet.

Af dem havde de to ældste især arvet faderens

*) A. D. v. Grambow var død allerede i året 1766, men hans enke beholdt Tojstrup til 1794, i hvilket år hun afstod gården til Adam Ditlev Bülow (g. m. Augusta v. Grambow) senere major, efter hvem den fra omt. 1829 gik over til A. Bülow.

»lyse hoved«. Rasmus skal navnlig have været meget begavet, en så vældig læsehest, at hans hysbørn trode om ham, at han havde læst »alverdens bøger«. Han blev nok skibstømmer og kom tidlig ud af sine slægtninges synskreds.

Hans derimod gav sig tidlig i lag med at bygge huse. Skønt han aldrig havde stået i lære på almindelig vis, nåde han dog ved sine ypperlige ævner snart frem til den førende stilling blandt alle omegnens tømre. Bymændene betragtede det som en ligefrem ulykke, om man i tilfælde af byggeri ikke kunde få fat i Hans Madsen. De viste sig derfor heller ikke uvillige, når Hans kom og bad dem hente tømmer hjem til hans store tømmeroplæg, hvoraf han igen solgte ud til dem, der skulde bygge. Til tak herfor kunde tømmermanden så også vise sig yderst tjenstvillig overfor bymændene. Den ene tjeneste var jo den anden værd. Når den travle høsttid således var inde, så standsede Hans sine byggearbejder og sendte 6—8—10 »svende« ud på bymændenes høstagre, hvor de nu en stund kunde svinge lé, rive eller fork, alt eftersom det kunde falde sig. Dagløn fra bymændenes side var der ikke tale om; Hans Madsen lønnede selv sine folk også ved disse lidt usædvanlige lejligheder.

Hans ry gik omsider så vidt, at han fik arbejdet på flere af omegnens herregårde, f. ex. Ravnholt og Boltinggård.

Han tjente til tider store penge; men egentlig velhavende blev han dog aldrig. Det skyldtes — mente folk senere — alligevel hans mangel på faglig uddannelse, der hindrede ham i at lægge virkelige

beregninger til grund for sine foretagender og arbejder.

Efter hans død blev hans enke Trine gift med en af hendes afdøde mands svende, en Vendelbo ved navn Thyge Christensen. Han var efter treårs-krigen fulgt med en hjemvendende kammerat til Sødinge og overtog nu ved Hans Madsens død hans forretning.

Hans Madsens slægt lever endnu der i egnen, og endnu helt ned mod nutiden vil man hos ældre folk kunne træffe mindre ordspil og talemåder, hvis oprindelse man fører tilbage til den livlige tømmermand.

Den tredje af Apelones børn, som her skal skænkes en lidt nærmere omtale, er sønnen Jens. Han var en lille god dreng, der tidlig måtte ud at sørge for sit brød. Han synes i højere grad end sine to ældre vittige og begavede brødre at have lignet moderen. Ni år gl. kom han som tjenestedreng op til sin morbror Hans Henrik, og her blev han, til han indkaldtes som soldat.

Jens Madsen har det ry på sig, at han var en meget tro og arbejdsom karl. Hver vinter aften, efter at den udvendige dagsgerning var endt, tog han fat indendørs. At karte et pund uld hver aften var ham en let sag. Havde man ikke uld ved hånden, så vidste han altid at finde et eller andet, støde most f. ex. eller deslg.

Nu nådes imidlertid værnepligtsalderen, og Jens blev taget til husar. Det var en drøj dag, da han skulde forlade det sted, han nu i så mange år havde betragtet som sit andet hjem for at begynde et helt nyt og fuldstændig fremmedartet afsnit af sit liv; tårerne randt ved afskeden og selv den alvorlige mor-

bror husbonden gav dem ved den lejlighed frit løb. Samliv og samfølelse mellem gode husbondsfolk og gode tjenestefolk var den gang ikke alene af længere varighed men netop derfor også af større inderlighed, end nu i almindelighed er tilfældet.

De næste fire år tilbragte Jens Madsen nu som husar dels i Jægersborg og dels i Roskilde; mange var de småtræk, han senere vidste at berette fra den tid, der naturligvis bestandig senere stod som en undtagelse imellem hans øvrige leveår.

Efter endt soldatertid kom han atter tilbage og fik nu plads som avlskarl i Ringe præstegård. I denne stilling blev han til han holdt bryllup med Kirsten fra Boldteskov; men nu flyttede han hjem og overtog sin fødegård.

Af hans fire børn blev den ældste, Sofie gift med byens smed Hans Pedersen, den næste, Hans, arvede fødegården efter Jens Madsen, den tredje, Karen, forblev ugift. Det yngste barn, sønnen Mads, kom i sin tidlige ungdom i forbindelse med den bekendte præst i Ryslinge, Johannes Clausen. Af denne præst, som trådte stærke spor overalt i Ryslingeegnen, påvirkedes han meget stærkt, og den unge begavede mand fattede nu beslutning om at ville være præst.

Efter at have fuldendt sine studier virkede han først en tid som missionær i Santalistan, blev derefter præst herhjemme, men har nu atter nedlagt sit embede som følge af en stærk dragelse over mod det romersk-katolske kirkesamfund og dets lære.

Han er nu lærer ved en katolsk børneskole i Helsingør.

S t a m t a v l e 2.

Hans Larsen 1731—1813.

 Apelone. g. m. Mads Rasmussen.

 Rasmus, Hans, Jens, m. fl. børn.

 Sofie, Hans, Karen, Mads.

V. Niels og Kirsten Smøds.

Blandt gamle Hans Larsens børn træffer vi i rækken nærmest efter Apelone sønnen Niels.

Han kom som ung til at tjæne paa Lammehave i den forholdsvis anselige stilling som kusk. Lammehave, der er en af landets ældste herregårde, er ikke meget stor men ærværdig på grund af sin høje alder og sine mange »herligheder«.

I flere hundrede år tilhørte den slægten Schinkel, hvis gravkælder endnu findes inde i Ringe kirke. Senere ejedes den blandt andre af Hans Schack (berømt fra Svenskerkrigen), af Peder Brockenhus, Beenfeldt o. fl., indtil den i sidste halvdel af det attende hundredår ved giftermaal gik over i den indvandrede tyske slægt von Korbitz' eje, og Niels kom da i tjeneste hos daværende besidder hr. general-adjutant Herman Friederich von Korbitz, der byggede den gamle gård om. Disse nybygninger blev atter forbedret og forskønnet af hans eftermand v. Tommerup, som også anlagde den lille lystskov ved gården.

Havde Niels Hansen havt sans for historie og gamle fortidsminder, kunde et længere ophold på Schinklernes gamle herresæde vel have givet ham

mangl og meget at tænke på; men dertil savnede Niels åbenbart væsentlige forudsætninger.

Hans plads som kusk var ikke alene forholdsvis anselig; men den bragte ham efterhånden i et nærmere og mere personligt forhold til »herren«; og alt efterhånden som årene gik, vandt han i stedse stigende grad v. Körbitz' velvilje og fik fuldstændig frisporg hos ham. Den dag v. Körbitz holdt bryllup med sin anden hustru tjenestepigen Johanne Marie, kom han således ud til Niels kusk og beklagede sig over sin onde skæbne, at han skulde komme i lag med den hårde kvinde. Han knappede sin vest op og viste kusken, hvordan han på sin bryllupsdag havde en bødt skjorte på. Hvorefter han i største ophidselse udbrød: »Forbandet være denne dag!« Den trøst, Niels ydede ham, var dog kun så som så: »Jeg sagde dem det, Fanden tage mig, nok!« var hans svar. De må åbenbart have forhandlet om den ting før.

Under det urolige år ved hundredårsskiftet blev Niels optaget i kystmilitseren og måtte nu som landeværusmand tilbringe længere tid øvre på Langeland. Tiden faldt ham til en begyndelse lang, men snart fandt han på råd mod kedsomheden. Han gav sig af med at sno piske af fint asketræ. Senere kom han også i gang med at lave »bundgærder« (risgærder) på Tranekær. Ingen kunde flette et bundgærde som Niels så fint og så nøjagtigt, som det var vævet på maskine. Nu gik tiden godt, og han kunde endda tjæne sig en pæn skilling.

Omsider kom så den dag, da han atter kunde byde krigsvæsenet far vel og på ny flytte vandrings-

staven tilbage mod »Fyns land«. Blidere følelser synes nu at have bemægtiget sig hans sind: Niels bliver forlovet; hans udkårede var en enke efter smedden i landsbyen Tved ved Svendborg. Hun hed Kirsten med tilnavnet »smeds«.

At det ikke var skønheden, der var det afgørende for Niels ved valget af livsledsagerinde, det får man uvilkårlig en forestilling om, når man hører de ord, hvori han meddelte sin yngste broder den glædelige begivenhed: »Du skal nu ikke bryde dig om, Hans, at hun ser ikke så fale (d. e. farlig godt) ud, for hun er sikker nok.«

Og det var sandt.

Kirsten havde i sin enkestand slået ind på handelen. Især havde denne gået godt i den tid Spaniolerne lå på Fyn; hun solgte mjød og brændevin til dem i spandavis. Udbyttet af denne handel blev en sådan mængde spanske og franske penge, at de fyldte et skæppemål til randen. Jo Niels vidste nok, hvad han gjorde, da han bejlede til den lille, spinkle og halte enke, der var så fuld af arbejdslyst og livlighed.

Niels deltog nu med kraft og dygtighed i forretningen; den måtte stadig udvides og voksede efterhånden til noget ganske betydeligt efter den tids forhold. Hver uges dag hentede Niels henne i Ørbæk-lunde mølle tolv tdr. mel og gryn. Selv gårdmændene købte efterhånden hos ham i stedet for selv at køre til mølle.

Også mjødblandingen blev oparbejdet og stærkt udvidet.

Imidlertid skete det kedelige, at Niels ved et uheld fik sit ene ben brækket, og ved forsømmelse

fra hans eller lægens side var det bleven sat så dårligt sammen igen, at han alle sit livs dage led mén deraf. Han blev endnu dårligere til bens end hans lidt halte kone og kunde kun med vanskelighed færdes i sin bedrift. Denne omstændighed var så meget sørgeligere, mente Kirsten, som de havde betalt den kludre-Mikkel til læge 50 blanke dalere og 5 søde oste. For den pris burde man jo dog kunne have ventet et gunstigere udfald af behandlingen end som så.

Fra nu af traf man for det meste Niels siddende på bordende-pladsen i færd med at underholde kunder og gæster, hvorimod Kirsten fik dobbelt travlt. Hun var en ægte slider, tidlig oppe om morgenen og sent i sæng om aftenen. Var det f. ex. om sommeren, kunde man se hende kl. 2—3 om morgenen komme asende hjemad med en sæk græs på nakken. Hun havde fået lov til at skære græs på naboernes grøftevolde, og dette sendrægtige arbejde var da allerede ved denne tidlige tid tilendebragt.

I hjemmet var hun idelig på færde, snart i meludsalget, snart i bryggers eller anden steds, aldrig traf man hende ledig.

Hun stod for pengekassen og var på dette område yderst bestemt. Havde nogen været inde at købe mel, gryn el. lign., og de så efter at have fået det udleveret måtte meddele, at de ingen penge havde at betale det med, så kunde hun blive så hidsig og så bister, at hun kunde rive varerne fra dem igen, gribe ildtangen, fare løs på dem og jage dem på døren med alt andet end blide ord. Men traf det ved sådan lejlighed, at køberen var et fattigt menneske, og fik Kirsten at se, hvor forknyt og hjælpeløs han

efter en sådan overhaling kunde gå bort fra hendes dør, så skulde det heller aldrig fejle, at døren atter blev åbnet og den nødlidende kaldt tilbage, og nu fik han (el. hun) alt, hvad han ønskede, for slet ingen ting. Hun havde bag sit ydre et blødt og varmt kvindehjærte, der ikke var stænget, hvor nød og savn bankede på om hjælp. Men orden i tingene måtte der være; og sløseri med penge var hende en vederstyggelighed. Hun vidste altfor vel, hvad det kostede at få dem samlet sammen.

VI. Besøg hos „Niels i Tved“.

For Niels Hansens broderbørn henne fra Sødinge var det en fest at komme til Tved. Det skete naturligvis ikke ofte, men kunde bedst falde sammen med en af faderens købstadture. Hyppigst gik disse vel nok til Odense; men også Svendborg blev gæstet i sådan anledning. Hvor var der ved en sådan lejlighed meget at se for børnene; først var der den lange køretur i den tidlige morgenstund, den var jo henrivende. Nåde man så ad Svendborgvejen frem til Helagergyden, så holdt faderen stille, og børnene måtte stå af og fuldende den sidste og mest spændende del af turen til fods og på egen hånd. Kom man så endelig i god behold til vejende, ja så var man netop nået det allerfornøjeligste; ti farbror Niels var en mand rigtig efter børnenes hjærte. Han var propfuld af de forunderligste historier af alle slags, og det var ikke vanskeligt at få ham til at fortælle. For de mindste børn var især hans overtro en kilde til ubeskrivelig forbavselse; Niels satte ikke sit lys

under en skæppe, og det allerbedste var, at han selv trode så fuldt og fast på, hvad han fortalte.

»Kender I en ørtug børn? Nå ikke. Jo det er en mønt, og der er endda hele to slags af dem; den ene er rød, og den anden er sort. Med disse ørtuger har det sig sådan, at det menneske, som ejer en af dem, han kan både se og høre alt, hvad andre folk foretager sig, selv om dette så sker i den dybeste hemmelighed. Den røde ørtug er det ikke så farlig at have, ti den kan man enten sælge eller forære bort; men den sorte skal man vogte sig for; ti har man først fået den, kommer man aldrig af med den igen«

Eller »Nå I kender heller ikke drejdukken (dragedukken). Jo, det er en lille dukke af skikkelse ligesom en anden én, børnene kan have at lege med. Men denne kan man kun få, imod at man forskriver sin sjæl til Fanden. Har man fået en sådan drejdukke, så behøver man aldrig at frygte for fattigdom, for når man om morgenen tager den op fra det sted, den om natten har ligget, så finder man en guldmønt under den.«

Sådan kunde Niels blive ved, indtil hårene var nærved at rejse sig på de små tilhøreres hoveder, og den ene kuldegysning efter den anden rislede dem ned ad ryggen.

Den praktiske Kirsten syntes ikke rigtig om det, når hendes mand således kom i ånde, og hun kunde da undertiden gøre forsøg på at afbryde ham: »Det er dog også forskrækkeligt med alt det, du dér sidder og bilder de arme børn ind, Niels; det er jo dog kun løgn og sludder altsammen.«

Men her lod Niels sig imidlertid ikke gå på;

han kunde blive helt opfarende: »Løgn, Kirsten«, råbte han så, »nej det er, Fanden ta' mig, sandt. Jeg har redelig nok selv været tilbudt en drejdukke; men jeg vilde bare ikke tage imod hende, for to gange kan hun jo nok skifte ejer, men tredje gang bliver hun, hvor hun er kommen, indtil Fanden kommer og henter ejermanen, og det vilde jeg dog ikke udsætte mig for.«

Var disse og lignende historier mest fængslende for de mindre broderbørn, så var de større ikke mindre optagne af hans underholdning i andre retninger; ti også dér kunde han møde frem med ny og overraskende synsmåder.

Gled samtalen således hen på hans tjeneste som landeværnsmand, så blussede der stundom frem et glødende had til de fordømte Engelskmænd, som så skammelig havde faret ilde med os, navnlig kunde han ikke tilgive dem ranet af flåden. Men når hans forbitrelse så havde fået afløb gennem nogle kraftudtryk, prøvede han gjerne at trøste sig og tilhørerne på bedste vis: »Nu har vi da ellers fået skibe igen«, sagde han, »og de er meget bedre end de gamle. De har nu 99 kanoner.« Skete det så, at én eller anden spurgte ham, hvorfor de dog ikke havde en kanon til, således at tallet kunde rundes af op til de hundrede, så gjorde Niels først en pavse, hvorpå han med en stor afsluttende håndbevægelse svarede: »Nej, for så kan de ikke svinge dem rundt.« Og længe inden spørgeren kunde komme til bunds i dette svar, der for ham syntes at røbe en uudgrundelig dybsindighed, havde Niels med en noget usædvanlig hast forladt dette punkt og skred videre i sin udvikling af, at Engelskmændene åbenbart snart var færdige med,

hvad de havde at sige. »De synger nu på det sidste vers«, sagde han. Et folk, der havde begået noget så skammeligt som det, Engelskmændene udførte her 1807 og de følgende år, det måtte efter Niels' retfærdighedsfølelse upåtvivlelig ind under gengældelsens dom.

For de ældste broderbørn holdt Niels dog mest af at behandle spørgsmål af sædelig eller religiøs art. Tyveri var ham en vederstyggelighed, hvad enten det gjaldt stort eller småt. »Enten I stjæler en knappe-nål, eller I stjæler en posefuld penge, det er lige det samme«, kunde han f. ex. sige, »bægge dele giver lige stor straf.«

Hans forestillinger om kristendom var højst ejendommelige og langt fra det almindelige: På sit kristen-navn gjorde han på det bestemteste fordring, og det måske i samme åndedrag, som han havde bandet som den bedste. Kristendommens sandhed lod han sig ikke aftrætte, men samtidig vilde han lige så bestemt hævde, at hedenskabet det kom igen. »Alting her på jorden går rundt«, sagde han, »nu har vi været kristne en tid, og så bliver vi hedninger igen. Det er vist, for alting går i et cirkelslag.«

Under disse eller lignende samtaler sad Niels altid på sin yndlingsplads for enden af bordet lige ved døren ind til stadsstuen; og at denne plads ikke var tilfældig valgt gik efterhånden op for broderbørnene. Når Kirsten nemlig ikke var til stede, så linnede Niels med passende mellemrum stadsstuedøren, rakte hånden indenfor og halede frem en lejl (lille træbimpel), satte den hurtig for munden og tog sig en slurk brændevin. Hvorefter lejlen atter hurtig stillede på plads, og døren lukkedes omhyggeligt.

Sagen var, at Kirsten ikke på nogen måde kunde lide dette mellem spil; og traf det sig så uheldigt, at hun netop skulde slumpe til at komme ind, lige mens det stod på, da kunde Niels være sikker på at få en ordentlig overhaling. Og den holdt han ingenlunde af.

I stadsstuen var det forbudt alle og enhver at komme ind; ti derinde i den store klædeskiste gemte Niels og Kirsten deres penge; og særlig må her da tænkes på de spanske og franske. En gang, da broderbørnene var dernede i besøg, hændte det, at Niels' tjenestekarl, som var en af hans egne slægtninge, vilde et ærinde ind i den omtalte stue; men det blev der ikke noget af; med en vældig ed stoppede Niels ham i hans forehavende. Kun glimtvis kunde børnene få lejlighed til at kaste et sky blik ind i helligdommen, når Niels afbrød sin fortælling og hentede lejlen frem.

De mange udenlandske penge tog det nu ellers en bedrøvelig ende med: En morgen opdagede Niels, at en væg var slået ind ude fra haven til stadsstuen, og hvad værre var: kisten var brækket op, og — pengene var væk. Lidt henne i haven lå nogle klæder, som tyvene havde taget med, da de tømte kisten, men som de ved nærmere eftersyn atter havde kastet fra sig.

Da Niels fandt det henkastede tøj, var han øjeblikkelig klar over det håbløse i sin stilling, og han forbød enhver som helst at mælde noget til politiet om tyveriet; ti det var, sagde han, til ingen verdens nytte.

Spurgte man ham nu, hvoraf han med så stor sikkerhed vidste dette, så henviste han til de bort-

kastede klæder, idet han samtidig oplyste, at tyvene dermed havde forebygget enhver mulighed for opdagelse. »Har man stjålet«, sagde Niels, »og man da, idet man forlader gerningsstedet, vender sig og kaster en af tyvekosterne tilbage med de ord (til den tidligere ejer): »Dette må du have, det andet beholder jeg«, så kan tyven ikke opdages.«

Så sikker var Niels i sin sag, at han hverken prøvede selv at finde tyvenes spor eller anmeldte det til øvrigheden. Mange mente ellers, at sagen næppe vilde have voldet politiet store vanskeligheder. En mand i nærheden begyndte nemlig kort tid efter at flutte sig med penge på en meget uforklarlig måde. Han købte sig en gård og optrådte som stor hestehandler o. s. v., uden at det var muligt for nogen at forstå, hvor han dog havde fået så mange penge fra. Men Niels var ikke den mand, der af slige ting lod sig rokke i sin overbevisning om opdagelsens umulighed.

VII. De to gamle.

Niels var af udseende en mellemstor, bredskuldret og rank skikkelse med et stort og fyldigt ansigt og en kroget næse. Hans ord faldt korte som hammerslag og bestemte, som talte de ingen modsigelse. Både han og Kirsten blev meget gamle folk. Da broderbørnene fra Sødinge omsider voksede til og skulde i vej, lånte de penge hos de to gamle i Tved. Kirsten var jo den egentlige kassefører; men de var bægge gode at komme til rette med. Mer end to procent vilde de ikke have i rente, og hændte det så endda, at de unge under rentebetalingen famlede lidt

med sedlerne eller fik dem lidt langsomt frem, så slog det sjældent fejl, at Kirsten på sin myndige halvt bryske måde pludselig afbrød optællingen med ord som: »Nu kan det være nok for denne gang«. Og låneren kunde da beholde resten.

Kom de to gamle en enkelt gang hen at besøge Niels' broder og fødehjemmet i Sødunge, så havde Kirsten gerne en rigsdalerseddél el. lign. med som gave til Niels' lille broderdatter.

Niels var den, der først gik bort; han var da vistnok over 80 år. For andre at se tog Kirsten sig ikke hans død så synderlig nær; dertil var der for meget at tænke på i øjeblikket for en virksom natur som hendes. Jordfæstelsen skulde foregå med den største højtidelighed. Kirsten bad præsten sørge for tingene oppe ved kirken, så skulde hun nok sørge for de tilsvarende i hjemmet. Hun var den dag selv kokkekone, stod selv for madlavningen ude i bryggerset; men kom saledes slet ikke med til kirke.

Pastor Suhr klarede sin del af opgaven flot og holdt en sære berømmelig tale om »denne gamle stolte skikkelse, som jeg hver søndag så i kirken.«

Kirsten gav dog ikke præsten noget efter med hensyn til sin del af opgavens løsning. Under hele højtideligheden veg hun ikke fra sin plads ved gryderne og stegepanderne i bryggerset, og her tillod hun ingen forstyrrelse — ikke en gang af præsten. Denne var nemlig indbudt til at følge med hjem som deltagere i gildet bagefter, og mente nu at kunne gøre enken en glæde ved at holde sin tale med alle de kønne og rørende udtalelser om Niels om igen for hende ude i bryggerset. Men han var ikke kommen langt i teksten, før Kirsten brat afbrød ham med de

ord: »Jeg skal nok komme over til Dem i morgen og afgøre sagen.« — Hun tænkte jo på betalingen.

Kirsten holdt ord: Dagen efter stillede hun i præstens kammer og lagde 50 blanke dalere på bordet for den forbavsede præst.

Ægteparret havde ikke haft nogen børn, og nu efter Niels' død og hæderværdige begravelse følte hun sig ensom og tilovers på sin gamle virkeplads, hvorfor hun kort tid efter sin mands død flyttede hen til en af sine slægtninge, Jens Hansen Kromand i Ore — slægten bebor nu Bjørnemose. Hos denne mand tilbragte hun de sidste dage af sit travle liv i ro og alderdomsstilhed.

VIII. Jørgen.

Vi kommer nu til den fjerde i rækken blandt gamle Hans Larsens og Kirsten Nielsdatters børn. Det var sønnen Jørgen. Hans fødselsdag kendes ikke, men han blev døbt den 7. maj 1773. Han var ikke så stor og bredskuldret som den tre år ældre Niels; men han var let og behændig, ligesom han også var mere livlig og letbevægelig i sindet end broderen.

Jørgen kom også ud at tjæne, og havde Niels held til at få den ansete plads som kusk for nådigherren på Lammehave, så fik Jørgen den ikke mindre ansete som avlskarl hos præsten i Sollinge, og her gjorde han sig snart meget skattet ved sin dygtighed som avlsbruger.

Han var desuden meget håndsnilde og kunde ved given lejlighed gøre mangan en håndværker til skamme i hans fag. Dette drog man sig ofte til nytte i præstegården. Som f. ex. ved følgende lejlighed:

Man havde der i præstegården fået anskaffet en rigtig vandpumpe til gårdens brønd. Det var den første pumpe dér i hele omegnen, og der gik da også stort ry af dette underværk. Men nu skete det hverken værre eller bedre, end at en skønne dag gjorde den beundrede indretning strejke; intet vand var til at få, hvornæget så pigen hev og sled i den. Postbøveren var langt borte, og det vilde jo blive en dyr historie at få ham hidkaldt til at bringe den genstridige til fornuft.

Alles håb stod til avlskarlen, mon ikke hans bekendte snildhed her kunde finde udveje. Efter nogen overvejelse siger Jørgen så også til kokkepigen: »Ja, dersom du vil sørge for, at jeg får en ordentlig steg af den gris, vi nylig slagtede, så skal jeg prøve at lave pumpen i stand.«

Kokkepigen gik til madammen med Jørgens tilbud, og denne sagde straks, at dersom avlskarlen kunde gøre pumpen i stand, så måtte han gærne æde den halve gris.

Jørgen tog nu fat, satte sig omhyggelig ind i pumpeværks-indretningen, og enden blev, at alting på ny gik, som det skulde, Der var atter vand at få. Men et bedre måltid »fersk« end det, der nu blev dækket op med for den flinke karl, — ja det havde der ikke længe været set i Søllinge præstegård.

IX. Bodil og hendes slægt.

Mens Jørgen Hansen tjænte i Søllinge præstegård blev han »gode venner« med Bodil Albrektsdatter fra Lørup, hvor hendes fader Albrekt var smed

og vistnok gift med en søster til Jørgens moder, de unge var altså søskendebørn.

Om Bodils fader, den Lørup smed gik der ellers underlige frasagn mellem folk. Han kunde — ligesom så mange andre af hans standsfæller — »lidt mere end sit fadervor«. Det kom især frem ved følgende lejlighed:

Henne på den nærliggende gamle herregård Krumstrup levede der i de dage en herremand, som hed Mikkell Lange. Han havde hørt, at der på et vist sted derhenne i Lørup lå en stor skat begravet og denne vilde han meget gerne have fingre i. Men nu vidste han også, at en sådan skattegravning kan kun lykkes, om man til arbejdet bruger en spade, der er smeddet i Fandens navn; og han henvendte sig da til Lørup-smedden i den anledning. Albrekt påtog sig arbejdet, og Lange fik sin spade; men hverken spaden eller skatten, om han da fik den op, bragte Lange lykke; tværtimod; han kom i strid med sin broder om udbyttet, og den førte nok omsider til, at den ene af brødrene slog den anden ihjæl. I det værelse på Krumstrup, hvor drabet skete, skal man endnu den dag i dag på væggen kunne se en rød plet, som hverken sæbe eller lud kan fjærne, eller kalk og farve dække. Det er mærket efter det udgydte broderblod, som ved drabet sprøjtede derop.

Foruden datteren Bodil havde smedden i Lørup også en søn, som lærte faderens håndværk og som voksen vedblev at arbejde hos ham.

Nu skete det, at den unge smed blev gode venner med en ung pige, som foruden at være ret velhavende også var en meget smuk pige. De to unge skulde bo i Hvenegården på Lørup mark og følte sig

uendelig lykkelige. Gården blev i den anledning helt ombygget; og alt beslaget og øvrige smeddearbejde ved opførelsen af de ny bygninger blev udført af den lyksalige brudgom. Arbejdet blev udført så trofast og godt, at bygningen endnu trodser tidens tand og årenes vægt.

Så endelig var alting færdigt til modtagelse af det unge par; bryllupsdagen kom, og alting syntes dem at juble af lykke. Men — om aftenen, efter at vielsen var fuldbyrdet, rullede en lukket vogn ind i bryllupsgården. Man kendte den godt, det var nådigherrens på Krumstrup*). Med vognen fulgte det bud fra herremanden, at bruden straks skulde stige ind og følge med op til gården. Man vidste, hvad det betød. Den unge brud skulde tilbringe den første nat hos herremanden; og man vidste endvidere, at herved var intet andet at gøre end blind lydighed.

Den unge smed blev som ude af sig selv af raseri; men da han fra alle sider hørte, at der intet var at stille op mod nådigherrens vilje, gik hans raseri over til den sorteste fortvivlelse, og han forlod samme nat bryllupsgården, hvor genlyden af lystigheden endnu ligesom dvælede i stuerne.

Ingen vidste, hvor han var bleven af; der gik mange mange år, før man atter hørte noget om den før så unge og lykkelige svend.

Men så skete det en gang lange tider efter, — hans søster Bodil og Jørgen Hansen var da for længst bleven gift, ja var nu gamle folk — at da træder der ind af deres dør en gammel fattig og fremmed mand. Det viste sig nu, at det var den bortrejste broder;

*) Ikke Lange, men en af de senere ejere.

og han fortalte da for sin søster følgende om sit senere liv.

Han havde i begyndelsen efter den frygtelige nat flakket hvileløs omkring som et jaget vildt; men endelig var han da havnet et sted oppe på »Sletten« i det nordligste Fyn. Og da han ligesom faderen var en særdeles dygtig mand og levede et stille tilbagetrukket og indesluttet liv, så var han efterhånden bleven meget velhavende. Men hans ensomhed og glædeløse tilværelse lå som et bestandigt tryk over hans sind; og for at mindske dette tryk og atter lede lidt af glæde ind i sit triste ungarkehjem, så antog han omsider en lille fattig dreng som sin søn og opdrog ham som sådan.

Drengen, der viste gode ævner, blev af sin velhavende plejefader holdt til bogen og kom omsider ind til København; men desværre: Her kom han i slet selskab, og han sank nu dybere og dybere i allehånde udsvævelser. Gang på gang måtte plejefaderen træde til for at udløse ham af gæld. Man rådede ham til at slå hånden af denne forlorne søn; men hans hjærte, der havde hungret efter kærlighed, kunde ikke slippe ham, den eneste, for hvem det endnu bankede; og omsider så da den forhen velhavende mand sig nu på sine gamle dage bragt til betlerstaven.

På den tid opstod der hos ham en ubetvingelig længsel efter endnu en gang at gense sin hjemstavn og sin slægt, og han aflagde da ved den lejlighed det ovenfor omtalte besøg hos sin søster. Hvad der siden blev af ham, er der ingen, der véd.

Jørgen Hansen og Bodil Albrektsdatter var gode venner i rum tid, inden de holdt bryllup; man for-

hastede sig ikke; det var godt at have lidt til bedste. Synderlig tit traf de næppe sammen, der var jo ikke så kort mellem deres opholdssteder. Dog var det en fast regel, at det skete ved egnens markeder. Jørgen sørgede for i tide at få rede på, om han måtte køre for præstegårdens folk til markedet, og når dette tilledes, skulde han nok få sendt bud til Bodil. Hun blev da stævnet til at mødes med ham på et bestemt sted til en bestemt tid, og så snart Jørgen da på markedspladsen havde spændt fra og sørget for hestene, så lod han præstegårdens folk skotte sig selv, mens han derimod søgte Bodil op og tilbragte dagen i hendes selskab.

X. Bodil og Jørgen Hansen.

Endelig slog da også Jørgens og Bodils time. Af fædrengården fik Jørgen nemlig overdraget en hedelod på syv tdr. ld. (mtrklr. 29) og hertil købte han en anden lille jordlod på fire tdr. ld. (mtrklr. 23) på Sødinge mark, og nu tog han fat på opførelsen af de huse, der skulde danne hans fremtidshjem.

Vel havde Jørgen ikke lært noget håndværk; men nævenyttig var han, og han udførte selv både tømmer- og murarbejdet ved husenes bygning.

De to unge folk, som nu her flyttede ind, var bægge to både arbejdsomme og dygtige, og de klarede sig godt igennem. Pløjning så vel som anden kørsel fik Jørgen udført fra fædrengården — først af hans fader og senere af hans yngre broder Hans, faderens efterfølger; og da broderbørnene hjemme fra fædrengården blev så store, at de kunde ride hestene ud til Jørgen og dér optræde som plovkørere, så var det

en ufravigelig regel, at de udførte dette stykke arbejde; ti det var en fornøjelse at komme ud til farbror Jørgen. Så længe han kunde, vilde han altid selv pløje sin egen mark.

I det hele taget var han anset for at være en af byens både ivrigste og dygtigste landmænd. Da mærgling i hans tid blev almindelig, var han også her en af de første, der tog fat. Han fik sin broder Hans Henrik til at lægge køretøj til; men så hidsig var han på arbejdet, at mens broderens mærgelkasser nu skred deres regelmæssige ture frem og tilbage mellem mærgelgrav og ager, så fik Jørgen sin hjulbør fat og sit yngste barn, datteren Karen med, og så trillede Jørgen mærgel mens datteren gik foran børen og trak i en snor for på den måde at lette arbejdet for faderen. Men dette kunde broderen ikke lide. »Lad være med det Jørgen«, sagde Hans, »det synes jeg ikke om, og det bliver jo alligevel kun til så lidt.« Men Jørgen vilde ikke stå ledig og blev ved med sit ejendommelige køretøj, indtil arbejdet var fuldført.

Jørgen Hansen lignede sin ældre broder Niels, men var dog noget mindre og ikke så firskåren af skikkelse. Det, hvorved han lettest kunde vække opmærksomhed for sig, var hans vældige stemme. Blev han hidsig — noget, der nok let kunde ske —, da rullede den som en torden. Helt nede fra den anden ende af sin mark kunde han råbe en eller anden besked hjem, så de derhjemme kunde høre og forstå den. Løb hans hidsighed undertiden alt for urimelig af med ham, så behøvede Bodil imidlertid kun at sige et par ord, f. ex.: »Nå, nå, lille Jørgen!«

Og straks var han så føjelig og spagfærdig som et lam.

Kun én eneste gang mindes man, at hans vældige stemme havde svigtet. Det skete en morgen, da han i sin port mødte en tyv. Fyren, der havde en sæk på nakken, propfuld af Jørgens gode hø, vilde lige til at bene af, da Jørgen traf ham. Jørgen standse som truffen af lynet. Det brød og arbejdede i ham, som han skulde kvæles. Endelig så det ud, som han skulde få luft. »Holdt!« lød det med en kraft, som bar dette ord til den anden ende af byen, »kommer du her'r'r Længere kom han ikke; stemmen knækkede fuldstændig sammen og endte i en ubestemmelig rullen.

Fra den dag havde Jørgen altid en fork stænde i sin forstue. Da han satte den derind, bandede han en stor ed på, at fra nu af skulde enhver, der vilde gæste ham på den måde, blive »brændemærket«. Hvad han mente med denne trusel, fik dog ingen nøjere forklaring på.

XI. Pløjedagen.

Til trods for Jørgens voldsomme og buldrende væsen var han dog så mild og så god som et barn, og broderbørnene fra fædrenergården hængte da også med liv og sjæl ved »farbror Jørgen«. Og hvor var det dog fornøjeligt for de to af drengene, der var så lykkelige at stå for tur, når de fire heste skulde ud at gå for plov på hans mark. Turen derud foregik ved sådan lejlighed altid til hest, ti plov skulde man ikke have med hjemme fra. Jørgen foragtede nemlig uendelig dybt den noget gammeldags plov, som dér

endnu gjorde tjeneste. Han havde selv ladet lave en plov efter sit eget hoved, og kun med den måtte hans jord blive behandlet. Der behøvede ikke at følge nogen karl med derud; ti de to drenge kørte hver sit spand heste, og Jørgen gik selv bag ploven; og alt imens gik samtalen på det livligste om alt mellem himmel og jord, uden at dette dog hindrede arbejdet i at gå rask fra hånden. Blev hestene for langsomme og tog sig for ligegyldige ud, så greb Jørgen med højre hånd om efter sin lange firhestes plovpisk, som ved et bånd var bunden til håndleddet med den tykke ende af skaftet og for resten under rolige forhold søvnigt slæbte sig som en lang slange efter ham i plovfuren. Den lange, fugtige, muldede snor sættes i susende fart to tre omgange rundt om hans hoved, mens hans stemme løfter sig til torden under det advarende råb: »Forvar nu dine hæle, dreng!« Denne advarsel måtte i samme nu tages til følge; ti med et skærende hvin baner piskesnærten sig nu vej i en sidste og større omgang frem imod den søvnige hest, og kun ved at plovkøringen adræt gør et spring til siden og på den måde kommer uden for snorens rækkevidde, lykkes det ham at redde sit eget skind og sikre hesten, hvad der tilkommer den.

Når afstraffelsen således var foregået fortsattes samtalen som før. Sandelig, om ikke både mennesker og bæster skulde bestille noget hos Jørgen Hansen; men naturligvis, det følger af sig selv — så skulde de også have noget for tanden: Den dag hestene trak plov for Jørgen, fik de af ham i bedetimerne lige så megen havre, de vilde æde. Heller ikke de to plovkøringer blev glemt. »Spis børn!« sagde farbror Jørgen, når f. ex. æggepandekagen stod på bordet,

»spis lige så meget I vil, og I behøver slet ikke at spise brød til, for i dag pløjer vi.«

Det var en stående regel, at om aftenen efter en vel udført pløjedag opvartede Bodil altid med hønsekødssuppe. Efter at denne var vederfaret al retfærdighed, red så brodersønnerne mætte og trætte men også glade hjem med bæsterne.

Jo »farbror Jørgen« var en god mand, hvem det var værd at gæste, og det blev broderbørnene ved at synes, selv efter at de var bleven voksne. Da en af dem, Hans, lige hjemkommen fra treårskrigen, straks gik ud for at besøge farbroderen, modtog denne ham i døren, »kommer du dér Hans,« sagde han, og så græd den gamle mand som et barn.

Jørgen Hansen opnåede en høj alder men svækkedes efterhånden; og i sine sidste levår, hvor han på det omhyggeligste blev plejet af sin ugifte datter Karen, gik han omtrent helt i barndom.

XII. Børnene.

Bodil og Jørgen havde tre børn, sønnen Hans Henrik*), opkaldt efter Jørgens yngre broder, der ejede fædrenegården; Albrekt**), opkaldt efter Bodils fader, og endelig datteren Karen, opkaldt efter Jørgens moder.

Den ældste af sønnerne var faderens øjsten, smuk og garderhøj som han var. Han havde lært væverhåndværket, men blev tidlig plaget af kirtelsyge og døde endnu som ung. Faderen tog sig dette døds-

*) F. d. 15. oktbr. 1810.

**) F. d. 7. marts 1812.

fald uhyre nær; tit og ofte talte han senere om denne søn og kunde da undertiden udbryde: »Å — om han havde levet, da var det ingen sag.«

XIII. „Albrekt skrædder“.

Den anden søn Albrekt var også høj, slank og rank. Han lærte skrædderhåndværket. Som soldat kom han til at »ligge« i Helsingør. Han blev underofficer; men al sin fritid tilbragte han på »skræddersalen«. Her tilegnede han sig efterhånden en duelighed, der efter hans hjemkomst gjorde ham til en af de dygtigste landsbyskræddere i vid omkreds. Dertil kom, at han var utrolig flittig. Kl. 5 om morgenen sad han allerede på skrædderbordet, og først kl. 10—11 om aftenen slap han atter arbejdet. Skønt han hverken brugte mønster eller andre deslige hjælpemidler, kunde ingen dog få tøjet til at passe som han; men ytrede den lykkelige ejermænd da sin glæde derover med en bemærkning om, at det sad jo udmærket, så afbrød Albrekt ham brat med f. ex. de ord: »Det er det også beregnet efter«, og så var den snak forbi.

Gamle Jørgen Hansen kunde dog ikke godt komme til rette med denne sin højtbegavede søn; altid gnavede han over ham; ti i faderens bedrift havde Albrekts skrædderhænder aldrig kunnet gøre fyldst; og hvad andre ævner, sønnen besad, forstod den gamle bondemand ikke at værdsætte. Albrekt var skarp af forstand, tankerig og nåde efterhånden en ganske usædvanlig udvikling i alt, hvad der hørte den kolde, klare tanke til; men i følelsernes verden var han fremmed. Kritisk anlagt som han var, vidste han

med stort skarpsind at finde de svage sider ved en sag, og med mesterlig veltalenhed kunde han påvise dem.

Hans dygtighed som håndværker skaffede ham efterhånden arbejdet på mange af omegnens præste- og herregårde, hvor han syde for herskabet. Og da alt skrædderarbejdet den gang udførtes hos kunden i dennes hjem, så førte denne omstændighed med sig, at Albrekt derved kom ind i en omgangskreds, som ellers var en lukket verden for så vel hans slægt som for de fleste af hans standsfæller.

Herved udvidedes hans blik, hans synskreds blev større, og hans sind og tanker droges ind i mangt og meget, hvis tilværelse næppe anedes af den slægt, hvoraf han var runden, eller den kreds, han var opvokset iblandt.

Især blev dette dog kendeligt, da han nu også fik arbejdet hos den ny præst i Ryslinge, Vilhelm Birkedal (ankommen til Ryslinge 1849). Birkedals mægtige forkyndelse greb Albrekt med den samme uimodståelige magt, som næsten alle måtte bøje sig for; og det syntes for en stund, som om alt det kritiske, det forstandskolde skulde vige for en virkelig varm og inderlig tilegnelse af kristendom. Hans læsning blev bestandig større og mere alsidig, ligesom også hans domme blev mildere med hans sind. Gennem sin læsning førtes han ind til deltagelse i de åndelige bevægelser, der den gang gennemstrømmede vort folk så vel i politisk (national-liberal) som poetisk retning (Blicher, Ingemann, Grundtvig o. s. v.); indtil han endelig havnede i Søren Kierkegårds skrifter. Disse var jo som skabte for Albrekts kritiske sind; han formelig svælgede i dem; og nu var det ham

ikke mere nok at låne bøgerne, disse måtte han selv eje, og landsbyskrædderen købte efterhånden alt, hvad Kierkegård havde udgivet, og bøgerne stod ikke på hans hylde som pynt, nej de blev læst atter og atter. Virkningen heraf viste sig snart: Hans hang til gold kritik trådte atter i forgrunden; tvivlesygen, der hidtil var holdt nede af Birkedals stærke tro'ssikre vidnesbyrd, brød på ny frem og førte ham omsider ind i et fuldstændigt brud med Birkedal og med alt det, han hidtil havde levet i og med.

Blandt hans slægtninge havde han især påvirket og draget med sig én af de yngre fættene, Hans Hansen oppe fra fædrenegården; men også med ham kom det nu til et brud; ti denne yngling var for så vidt en modsætning til Albrekt, som han netop havde sin styrke i sit varme hjerte og sin stærke tro.

Da Albrekt nu gjorde Kierkegårds ord til sine, at der ikke mere fandtes virkelig kristendom i verden, så var modsætningen imellem dem omsider bleven så stærk, at hver fra nu af gik sine veje; og på samme tid som Albrekt vendte sig bort fra Birkedal, sluttede Hans sig kun så meget desto inderligere til ham.

Men dette brud med alt hvad han hidtil havde levet i, tog vistnok stærkere på Albrekt, end han selv gerne vilde være ved. Han blev en ensom mand, pirrelig og underlig egenkærlig; dobbelt ivrigt kastede han sig nu over sit arbejde, ofte i en grad, der måtte virke fuldstændig nedbrydende på hans sundhed og livskraft. Intet eget hjem skaffede ham den hvile, som ingen dog i grunden kan undvære; gift blev han aldrig; ingen hustru, intet barn var der, hvis kærlighed og hjærtevarme kunde bøde på det forstenede og kolde i hans natur, og få livskilderne til at springe.

I en alder af lidt over halvtreds var hans kraft brudt, og alderdommens svaghed begyndte at gøre sig gældende. Han levede dog til op i de halvfjærds; men i sine sidste år lå han temmelig hjælpeløs hen. Han plejedes da af søsteren, hjulpet af en tjenestepige, der så til gengæld arvede ham.

XIV. Karen.

Jørgen Hansens tredje barn Karen, der var lidt yngre end broderen Albrekt, var rørende i sin ævne til at kunne glemme sig selv og ofre alt for andre.

Der havde i tidligere dage været et par tilløb til giftermål, faderen så gerne, at det havde sket; men hver gang trådte den kloge, kolde broder hindrende i vejen; han var jo selv ugift og vedblev at bo i hjemmet. Men dette kunde vel næppe blive ved, om der kom en ny mand i huset. Bægge gange endte det med, at den eftergivende, selvforglemmende søster højede sig ind under broderens vilje og opgav sine ønsker.

Hun nøjedes nu med at passe og pleje de to mænd; men den ensidige påvirkning af dem, hun i det temmelig afsidesliggende hjem var undergivet, tog måske nok noget på hendes kvindelighed, så der også i hendes tanke og væremåde kunde komme noget forstandsmæssigt og tørt; men hendes bløde sind gjorde sig da dobbelt stærkt gældende gennem omsorgen for — først faderen, der i sine sidste dage gik helt i barndom, og senere — broderen, der, som sagt, i sine sidste leveår var en sare svag og affældig mand.

Hun overlevede Albrekt nogle år og døde som en

gammel ensom kvinde, for resten plejet af den samme pige, som havde hjulpet hende med broderen.

Stamtavle 3

Hans Larsen

Jørgen Hansen, g. m. Bodil Albrektsdatter.

Hans, Albrekt, Karen.

XV. Hans Henrik Hansen.

I det jeg nu skulde gå over til at fortælle om gamle Hans Larsens og Karen Nielsdatters yngste søn Hans Henrik, der fik fædrenejærden i Sødinge, skal jeg endnu kun bemærke, at der i følge slægtens overlevering skal have været endnu en søn i søskendeflokken. Hans navn var Jens. Om ham er imidlertid kun den ene ting opbevaret, at han ved hundredårets begyndelse skal være kommen ind til hovedstaden, hvordan eller hvorfor vides ikke; men her inde i den store by tabte slægten på Fyn ham fuldstændig af syne. Man slog sig siden til ro med den forklaring, at han var falden under Københavns bombardement af Engelskmændene.

Det første, der fortælles om Hans Henrik Hansen — født 1776 — er da det, at han blev soldat i København hen mod hundredårets slutning. Som grenadér ved kronens regiment stod han opstillet i »Klassens have« under slaget på Københavns rhed den 2. april 1801.

Han blev hjemsendt som »gammelmandssøn«

vistnok i året 1804, og året efter hjemkomsten overtog han sin faders gård i Sødunge (matrikl. nr. 13).

Som gårdmand, med fod under eget bord, måtte han nu — helst lidt hurtigt — se til at finde sig en medhjælp; det kunde jo også snart være på tiden, han var jo nu ved de tredive.

Hans Hansen, som han i daglig tale hed blandt folk, havde for resten allerede i nogen tid havt dette spørgsmål klaret for sit vedkommende. Der var en ung pige ovre fra Sønder-Nærá, som han var meget indtaget i og inderlig gjerne vilde have ført som brud ind i sit hjem. Men dette gik aldrig i lave, og grunden hertil er glemt. Men Hans havde svært ved at glemme denne sin første kærlighed og vilde nu helst have skubbet alle giftermålstanker fra sig foreløbig; men heri var de gamle ikke enige med ham, og han måtte så til sidst give køb og holdt nu — vistnok 1806 — bryllup med Karen Thygesdatter fra Ferritslev. Men med hvilke følelser, det skete, derom oplyses vi bedst, når vi hører, hvordan han endnu som gammel mand i en fortrolig stund, da talen faldt herhen ytrede til sin søn: »Åh Hans, den aften jeg den gang holdt jagilde, da var det, som om gården brændte over hovedet på mig.«

Hans Hansen og Karen Thygesdatter havde flere børn sammen; først et par tvillinger (f. d. 26. febr. 1807), hvoraf dog kun den førstefødte, en dreng, levede, mens en lille pige var dødfødt. Drengen fik efter sin endnu levende farfar navnet Hans, men han var svag og døde som spæd.

Den 8. maj 1808 fødtes Karen, opnævnt efter sin endnu levende farmor. Hun blev båret over dåben

af pigen Kirsten Thygesdatter af Ferritslev, rimeligvis den lilles moster.

Den 11. april 1810 fødtes — og døbttes — atter en lille Hans. Også han fik en moster til »gudmoder«, nemlig Sara Margrethe Thygesdatter — kort efter g. m. Henrik Rasmussen i Sødunge*); og endvidere øges børneflokket endnu med de to, Kirsten f. 31. jan. 1812; og Thyge f. kyndelmisse-dag (2. febr.) 1816. Sidstnævnte opkaldt efter Karens fader i Ferritslev; mens hans morbroders, Knud Thygesens hustru bar ham over dåben.

Af disse fire børn nåde dog kun de tre den voksne alder. Da Hans var ni år gl. blev han en gang meget pludselig syg. Det var en søndag i begyndelsen af juli; faderen var gået hen til byens oldermann for at deltage i et af de »gilder«, som hymændene dér afholdt. Der sendtes nu bud efter ham, om han vilde skynde sig hjem, da den lille Hans havde fået så ondt i sin mave. Buddet vakte nogen munterhed i laget, og man gjorde løjer med sagen og mente ikke, Hans Hansen skulde bryde et godt lag, fordi et barn havde fået mavepine. Men han lod folk more sig og gik straks hjem. Han fandt sin dreng liggende i de voldsomste brækninger, ustandselig jamrende over smærter i maven. Det blev værre og værre, og inden daggry var den lille Hans død.

Det blev senere i familien — måske med rette — antaget, at han havde spist bær af et pebertræ, der stod i haven; men noget nærmere bevis herfor haves dog ikke.

*) Hun blev anden gang gift med ungarl Simon Jensen af Sæderup (d. 3. decbr. 1825.)

Karen, den ældste af døtrene blev også kaldet bort i sine unge år. Hendes yngre søskende mindedes hende som mageløs god og kærlig. Efter moderens død tog hun sig af dem som var det hende, der var deres moder. De holdt derfor meget af hende, selv om hun også kunde finde på at tale dem stærkt til rette, når hun syntes, de gjorde noget galt eller på anden måde trængte dertil. Især var hun utrættelig i at tage sig af broderen den lille Thyge. Den raske og viltre men moderløse dreng følte da også hendes død som noget af det tungeste, der i hans barndom hændte ham.

Hun tjænte oppe på Ejsmarken hos Jakob Larsen, og herfra kom hun hjem meget syg af en hidsig feber, der blev hendes død. Hun blev begravet af alle, der kendte hende, men af ingen mere end af hendes søskende.

Som allerede fortalt, var Karen Thygesdatter død, mens hendes børn endnu var små. Hans Hansen giftede sig igen den 10. Juni 1820 med Mette Kirstine Thygesdatter, en søster til hans afdøde hustru. Han var den gang 44 år, bruden 27.

Dette ægteskab blev barnløst; Mette var vist den gang noget svag, og efter 3 års ægteskab døde hun af »tæring« og efterlod således på ny Hans Hansen som enkemand.

Allerede under sin første enkestand skal Hans Hansen have friet til gårdmand i Sødinge Erik Rasmussens datter Maren; men hun skal den gang have svaret nej.

Kort efter at dette svar var afgivet, hændte det, at Maren skulde en tur til Odense. Hun og en veninde tiltrådte turen til fods.

I byen Pederstrup gik vejen ind gennem en af gårdene, og da de to piger befinder sig derinde på gårdspladsen, møder de gårdkone og bliver da budt indenfor på en »gang øl«.

»Har I hørt«, spurgte nu konen, »at enkemanden i Sødunge skal giftes med sin første kones søster Mette fra Ferritslev?«

Nej, det havde de da ikke.

»Ja«, vedblev hun, »jeg kan dog ikke begribe, at han vil have sådan en grim én.«

Sagen var nok imidlertid den, at samme kone nogle dage forud selv havde været ovre i Sødunge for at fri til Hans Hansen på sin ældre ugifte datters vegne.

Således fik Maren først besked om, at Hans Hansen havde haft bedre lykke andet steds end hos hende, og det gav hende en del at tænke på; og da Hans Hansen nu under sin anden enkestand fornyede sit frieri, så svarede Maren denne gang ja, og ingen af dem kom sikkert nok til at fortryde derpå.

Jeg skal nu gengive de enkelte opbevarede træk af denne i mange henseender mærkelige kvindes liv.

XVI. Maren Eriksdatter.

Om Marens slægt er da først følgende at mærke sig:

Den 19. sønd. e. trin. i året 1707 viedes i flg. Ringe kirkebog »Hans Rasmussen af Sødunge og Karen Lavridsdatter af Ringe; og det er efter al sandsynlighed deres søn, der omtales, når det samme steds for året 1744 hedder, at d. 1. juli viedes Rasmus Hansen og Birthe Hansdatter af Sødunge.

Dette sidste ægtepar havde sønnen Erik Rasmussen,

døbt den 5. jan. 1749, og med ham tager da slægts-overleveringen sin begyndelse.

Erik skal have tjænt som kusk hos en vis Schimmelmann, og han fortalte senere, at en gang, da landet truedes med statsbankerot, havde Schimmelmann fra sit hjem ladet køre lige saa meget sølv over i banken, som fire heste kunde trække for at redde landet fra den truende ulykke.

Erik blev senere gift med Elsebeth Mortensen, den gang kokkepige hos oberstlieutn. Korbitz på Lammehave, hvor Erik også havde lået tjeneste. Hun var en ualmindelig udviklet og rigtbegavet kvinde, med hvem slægten modtog den rigeste åndelige arv.

Ægteparret havde to børn: Charlotte Dorthea Gotholdine (opkaldt efter én af v. Korbitz' døtre) og Maren (rimeligvis opkaldt efter en faster). De to søstre udmærkede sig ved særdeles smukke sangstemmer, og folk vilde derfor gjerne have dem til at synge for sig. Jens Madsen*) har således fortalt, at mens han tjænte oppe hos morbroderen Hans Hansen, kom de to småpiger en gang derind. Hans Hansen og hans folk var i færd med at tække koladen, og Hans stod og tumlede med tækkehalmen. Han bad nu pigerne om at synge. De satte sig da ned i halmen ved siden af ham og sang nok så fornøjeligt.

Inden søstrene nåde den voksne alder, døde deres fader af brystsyge den 28. april 1808; og nu kom der en stræng tid for enken og de to børn. Smalhans sad til huse, og der måtte spares og spinnes, hvorsomhelst det var muligt. Elsebeth havde en tro karl til at styre gården. Han hed Lars bødker.

*) Se side 46 o. fl.

Gården tilhørte Lammehave, og en stor del af Lars' arbejde blev da udført dér som hoveri.

Nu var det i de tider en almindelig skik blandt hovfolket, at den mad, man havde med fra de forskellige hjem, blev underkastet en nøje sammenligning, og vé den madmoder, hvis sendelser ikke kunde stå for den strænge dom. Det var ikke godt at være i hendes sted. Det er jo en kendt sag, at hovfolkene på den måde kunde bringe deres husbondsfolk til at anspænde sig næsten over ævne for at skaffe god mad, da ingen turde udsætte sig for at få sin udpeget som den tarveligste. Man vilde hellere selv nøjes med det tørre brød hjemme, end at en sådan skam og skændsel skulde overgå én.

Nu skete det da en gang ved en sådan lejlighed, at den mad, Lars bødker havde bragt med, fik det sorte stempel på sig, og det regnede med spydigheder ned over den madmoder, der vilde sende sådan mad med til hove, og over Lars, der vilde finde sig i en sådan mad.

Men imod sædvane skete her indsigelse: Lars, der var en særdeles stor og kraftig karl rejste sig i sin fulde højde og sagde i et tonefald, der ikke kunde misforstås, at dersom nogen vovede at tale ondt om hans mad eller om den stakkels fattige enke, som sad der med sine to uforsørgede børn, så skulde han slå arme og ben i stykker på dem.

Der blev så underlig tyst i laget, og Lars bødker fik fra den dag lov til at spise sin tarvelige mad i fred.

Den ældste af søstrene blev tidlig gift (14. oktbr. 1810). Hendes mand var »ungkarl Knud Rasmussen af Sødinge«, hjemmehørende i »den nederste gård i

byen (matr. nr. 10). Knud var en lidet fremtrædende, uanselig mand, betydelig ældre end sin ægtefælle. Det var vist svært for den unge og smukke, livlige og vittige kone rigtig at finde sig til freds med sin lod. Det gik ikke altid så godt, som det skulde. Uheldigt var det også, at de gik over til at have brændevins-brænding i smug; det kunde undertiden give anledning til sammenkomster med forskellig vidtløftighed. Dertil kom, at børneslokken voksede hurtigt, og det var vanskeligt for den unge og livlige moder at få sat orden og skik især på de viltre drenge. »Ja vænt du nu blot, til dine bliver store«, sagde hun en del år senere til sin søster med henblik på dennes drenge, »så skal du nok lære, at dem får du ingen magt over.« »Den dag håber jeg, aldrig jeg skal opleve«, svarede den yngre, men mere alvorlige og mere myndige søster, »at mine sønner ikke skal høre efter et godt råd af deres moder.« Maren oplevede heller aldrig den dag.

Dorthea blev ikke gammel; hun arvede faderens sygdom og døde endnu i sin bedste alder.

Den yngre søster Maren Eriksdatter var født den 18. avg. 1792 (døbt d. 26. avg., gudmoder madam Frobøse af Ringe). Maren var således kun 15 år, da faderen døde. Hun måtte straks ud at ljæne, da moderen ikke kunde skaffe føde og klæder til dem hjemme.

Hun fik så plads hos en bager i Fåborg, hvor hendes meste arbejde bestod i at ælte dejg, 12 skp. rugmel ad gangen. Det var en meget svær plads; men hun var både villig og dygtig; og både hun og hushondsfolket syntes godt om hinanden. Sidstnævnte

var gamle folk, der ikke selv kunde deltage i arbejdet mer.

Den gamle bager tilbragte sin meste tid siddende for bordenden inde i stuen. Hans bedste tidsfordriv bestod i at lade lidt mjød rinde hen ad bordpladen for så — når fluerne kom at gøre sig til gode dermed — pludselig at smække med et klæde hen over dem og bagefter more sig med at tælle, hvormange han havde ramt.

Bagermadammen var så urimelig tyk, at det bogstavelig næsten var hende umuligt at røre sig.

Det var jo i den sommer, at Spaniolerne var her i landet; de kom meget i bagerboden og morede sig da altid over den tykke madamme, hvem de aldrig kaldte ved hendes rigtige navn men lavede et øgenavn til, som betegnede hendes usædvanlige omfang.

De købte mest mjød og brød. På mjøden tjæntes der særdeles godt; men rugbrødet var det mindre bevendt med; ti det kunde Spaniolerne ikke lide; de pegede fingre ad det og kaldte det »negro« (d. e. sort). Det var i det hele taget en mærkelig sommer for den unge landsbypige.

Hos disse gamle bagerfolk var hun i flere år; men kom så til Rynkebygård som bryggerspige*) og herfra flyttede hun igen tilbage til sit hjem hos søsteren og svogeren, hvor søsteren vist allerede den gang havde begyndt at skrante.

Maren var en kraftig og velvoksen pige lidt over middelhøjde; på hendes ældre dage ludedes hun lidt forover med hovedet, som om hun altid gik og grundede over ét eller andet alvorligt spørgsmål.

*) Mens hun tjænte her holdt hun sin søsters ældste barn, sønnen Erik, over dåben i Ringe kirke.

Som pige hos søsteren var hun ikke bange for at bære 40 ja indtil 50 pund mælk hjem ude fra gårdens fjærneste løkke »Bagkil«, når blot hun kunde få én til at hjælpe sig mælkebøtten op på hovedet.

Det var mens hun tjænte her, at Hans Hansen anden gang fride til hende og fik hendes ja. Brylluppet stod den 17. jan. 1824; Maren var den gang 30 år og 17 år yngre end hendes mand.

Af dette ægteskab fremgik 4 børn:

Mette Kirstine Elisabeth (født d. 12. febr. 1825, opkaldt med de to første navne efter faderens 2. hustru og med det sidste efter sin mormor);

Hans (født d. 7. juni 1826, opkaldt efter farfaderen);

Erik (født d. 13. februar, opkaldt efter morfaderen); og

Jens (født d. 28. avgust 1831, opkaldt efter sin farbroder?).

XVII. Hustru og moder.

Maren Eriksdatter var i sit hus som i hele sin færd en både mild og myndig kvinde. Overfor råhed og brutalitet kunde hun optræde med en styrke og karakterfasthed, der sjældent undlod at gøre sin virkning. Hendes ældste søn har fortalt følgende: Blandt bylagets vedtægter var også den, at bymændene skiftevis på omgang skulde holde det årlige fastelavnsgilde for bylagets ungdom, og det var nu i år bleven Hans Hansens tur. Gildet trak som sædvanlig længe ud og Hans gik omsider i seng, i det han overlod til Maren at holde orden i huset. Hun var yderst ilde

til pas ved disse halvt nødtvungne gilder, hvor kortspil og drik og anden råhed tit gik i svang.

Ud på aftenen el. natten, da drikkevarerne var steget ungdommen til hovedet, var der en 5—6 halvstore knægte, som fik fat i nogle stokke og stænger, og med dem begyndte de at bearbejde hverandre ude foran vinduerne i gården. Det så grimt og råt ud.

Hidtil havde Maren imidlertid tiet og tålt alt bulderet og vildskaben; men dette blev hende dog for meget. Hun greb sin yngste søn Jens, der endnu var spæd, løftede ham op på armen og gik rask og beslutsom ud i gården lige ind mellem brølerne og driver den værste af dem en sådan ørefigen, at han taber stokken ud af hånden og lister ganske stiltiende af som en våd hund. Men hvad der var det mærkeligste: alle de andre fulgte ham, og et øjeblik efter var der den mest exemplariske ro.

Det vil ikke undre, at det da også var dette hjem, der først brød denne gamle skik med bylagets gilder. Det gik naturligvis ikke af uden en del knur og spot fra bylagets medlemmer; men da først begyndelsen hermed var gjort, trådte den ene efter den anden ud, og alle befandt sig i grunden godt ved, at denne halvtvungne form for offentlig lystighed blev sprængt.

Af sine børn blev hun både elsket og beundret, og hendes stille myndighed over dem var næsten uindskrænket. Nysafdøde amtsrådsmedlem, gmd. Hans Thygesen i Ferritslev har lejlighedsvis omtalt det stærke indtryk, som denne myndighed gjorde på ham, når han som barn kom over til sin »bedstemoder« (hans faders stiftmoder). Det hændte nemlig

ikke så sjældent til sådanne tider, at hendes øvrige sønner kunde blive så hæftige under deres ordskifte om politik, om Søren Kierkegårds tanker el. lign., at det næsten så ud, som om der var fare for at de skulde ryge i totterne på hinanden. Men når striden netop var nået det højeste, så behøvede Maren blot at sige så meget som: »Nu tier I, drenge, ti nu går det for vidt.« Da udglattedes i samme øjeblik de stærkeste bølger, og ordskiftet kunde nu fortsættes med den vante ro. Denne »moderlig-myndige stemme« lød aldrig forgæves.

XVIII. Tvungen religionsundervisning.

Da børnene voksede til og i løbet af trediveerne kom i skole hos degnen Riber i Ringe, påkom der hende en stor sorg og sjæleangst ved at opdage, at denne i og for sig dygtige lærer var en ivrig rationalist. Ved sin livlige fortælling og samtale med børnene forstod han mesterligt at få dem til at lytte til hans tanker.

Maren så i dette en sjælefare for sine børn; hun følte sig så ængstet og så ulykkelig, at hun næsten ikke kunde finde fred. Friskolen var jo endnu ikke den gang kommen frem; og mellem bønderne betragtedes skolegangen i de dage som en tvangssag, der ikke fandtes mulighed for at slippe uden om.

Børnene måtte altså af sted; men hver dag, når de var kommen fra skole, måtte de fortælle hende, hvad læreren den dag havde havt for med dem.

Snart kunde det være om Abrahams »grimme« behandling af Hagar, snart om Jakobs »bedrageri«. David

fik titlen »en horebuk« og således videre, hele den gamle pagts fortællinger igennem.

Hvad Jesus angik, da var han et ualmindeligt velbegavet menneske, langt forud for sin tid. Det var slet ikke umuligt, at det hang rigtigt sammen med hans undergerninger; men hvis de virkelig var udførte af ham således, som de var nedskrevne, da var grunden jo den, at Jesus også her var forud for sin tid; men vi kunde da være sikre på, at den tid nok skulde komme, da vi alle kunde gøre ham disse ting efter; men endnu var videnskaben ikke nået så vidt. Det gjaldt derfor blot om at have tålmodighed og at give tid.

Hvergang nu Maren hørte børnene fortælle noget af dette, så havde hun ikke fred, før hun fik vidnet på det stærkeste derimod.

Den ældste søn har senere sagt, at når han i skolen hørte den yndede lærer fortælle disse ting så tilforladeligt og selvfølgelig, så tænkte han ofte, at denne gang måtte det da være sandt og rigtigt; dette kunde hans moder da umuligt have noget af indvende imod. Men når han så kom hjem og fik moderen berettet, hvad Riber havde sagt, så skulde det jo aldrig slå fejl, at han meget hurtigt fik en følelse af, at sagen dog måske også kunde ses fra en anden side; og moderen trættes ikke, så længe hun syntes, der endnu sad noget af degnens opfattelse tilbage i børnenes sind.

Kneb det for hende at magte opgaven, da kunde hun blive så ivrig og tale sig så varm, at tårerne rullede ned ad hendes kinder.

Mangen en gang når de gik hjemmefra med deres skolesager, var disse tårefyldte øjne hvad de sidst så,

idet de forlod deres hjem, og de var ikke så lette at glemme.

På den måde kæmpede den stærke tro'svarme moder sin kamp for at bevare sine børns tro, og de har siden vidnet stærkt om, at når ikke Riber fik held til at føre dem ind i rationalismen, da var det mere end noget andet deres moders vidnesbyrd, der hjalp dem.

Den kamp mod samvittighedstvang og for tro'sfrihed som det 19. hundredår har set udfolde sig også her i vort land, den har sikkert et indholdsrigt men hidtil temmelig upåagtet afsnit, der kunde have til overskrift: »hjemmet og statsskolen«. Dette afsnit er næppe endt endnu.

XIX. Troens kamp og sejr.

Maren Eriksdatter var fra først af en ivrig »bibelkristen« og søgte tidlig og silde at forme sit liv efter de forbilleder, hun fandt i den hellige skrift. Men på hendes ældre dage og efter hendes mands død fik præsten Vilhelm Birkedal stor indflydelse på hendes opfattelse af kristendom.

Da Birkedal i året 1849 kom til Ryslinge, var hun en ældre kvinde, nær op mod de treds; men hendes åndelige liv var ikke gået i stå, hun havde endnu bevægelighed nok til at kunne følge med i hans forkyndelse, der dog faldt mange yngre så fremmed. Hun blev snart blandt hans stadige tilhørere; Søndag efter søndag så man hendes køretøj på kirkevejen blandt de mange andre, som snart fyldte alle veje frem mod den lille landsbykirke. Det hører endnu med til de skønneste barndoms minder, hendes

ældste barnebarn ejer, denne kirkefærd en sommer-søndag langs vejen med de »levende« blomstrende fynske hegn med sommersonne og fuglesang, forbi den ilende strøm af mennesker, der med munter hilsen og med glade miner styrede mod den lille overfyldte kirke. Vel måtte den lille ikke komme med ind i kirken og dér tage pladsen op for en voksen, men køreturen i sig selv var så frydefuld, det var som at »køre frem gennem strålefryd.«

Men for Maren og for hendes børn faldt der ved Birkedals vidnesbyrd lys over »Herrens ord« og hans indstiftelser, og uendelig stor var den glæde, hun derigennem fandt, om hun end lige til sin dødsstund måtte kæmpe mangan en hård kamp mod ham, der vilde prøve at »tage hendes glæde fra hende.« Stærke anfægtelser måtte hun gennemgå; om hun end aldrig tvivlede på Jesus som frelser, så kunde hun dog i sådanne tunge øjeblikke, hvor hendes glæde var formørket, og hvor hendes frimodighed var borte, ængstes i sin sjæls inderste for, om frelsen også kunde nå til hende.

I sådanne svære øjeblikke søgte hun ind til sine børn — vel især til Hans — og som hun havde værnet dem mod tvivlen, da de endnu var små, sådan måtte de nu, da de var voksne, hjælpe deres mor. Hvor var det svært for dem, når hun således græd og klagede, mens hun fortalte for dem alt, hvad hun i sit tidligere liv kunde finde af brudt og plettet. I den dybeste angst og sønderknuselse kunde hun da i sådanne tider grue for, at til hende kunde Guds nåde og hans barmhjertighed ikke nå.

Da måtte børnene have salmebogen frem — de tre sønner sang alle ualmindelig kønt —, og nu lød

rent og varmt alle hendes kæreste salmer; eller de bad med og for hende, søgte at trøste hende og styrke hende i kampen, indtil mørket atter svandt, og Guds nådes sol og hans kærlighed atter lyste for hende.

Disse timer kunde for hendes børn være på én gang de tungeste og dog de rigeste og livsaligste.

Selv da hun som en gammel kvinde på 71 år lå på sit dødsleje, måtte hun på den måde »kæmpe for livet.« Da hun endelig igen fik fred, og nu lå på det yderste med døden spillende om læberne, vinkede hun ad sin ældste søn, som den gang havde overtaget slægtens hjem, og hos hvem hun igen havde fundet sit alderdoms-hjem. Da han kom og bøjede sig ned over hendes leje, slog hun sine gamle arme om hans hals, og hviskede med den inderligste kærlighed i sin stemme: »Du har været en god søn Hans, Vorherre velsigne og bevare dig, min dreng!«

Da Hans blev herre over sin bevægelse, spurgte han: »Mor, skal ikke også de andre komme hen til dig?« Jo, sagde hun; og nu kom de én for én hen til hendes leje, og hun velsignede dem alle; selv de små børnebørn blev hentet ind og løftet op til hende, og én af dem er der i hvert fald, som aldrig glemte den stund, hvordan han pludselig blev afbrudt midt i sin leg ude i gården, hvordan han af sin moder blev løftet op mod den gamle, der kærligt kyssede ham og stille lagde sin hånd på hans barnehoved og sagde nogle milde ord, som han vel ikke forstod, men dog følte var så gode og varme. Han kunde slet ikke igen komme i gang med at lege med sine søskende, men blev stående tavs og tankefuld ude ved væggen i gården med en uklar følelse af, at noget stort og hemmelighedsfuldt havde gået ham forbi på hans livsvej.

Den 7. decbr. 1863 stred gamle bedstemoder sin sidste strid og gik derind, hvor ingen mere skulde tage hendes glæde fra hende, men hvor den først rigtig skal udfolde sig i al sin herlighed som hjærtets visse eje.

Den 16. dcbr. blev hun under stor deltagelse fra nær og fjærn jordfæstet på Ringe kirkegård nord for kirken. På hendes grav står der nu et kors til minde om denne »fromme, stærke kvinde«.

XX. Gamle Hans Hansen.

Maren havde været gift i 23 $\frac{1}{2}$ år og derefter sidet enke i 16 $\frac{1}{2}$ år. Ægteskabet havde været lykkeligt. Hans Hansen var i sit væsen mere stille og behersket end sine to ældre brødre Niels og Jørgen; måske var han også bleven en del afsleben gennem sin omgang med præsten og enkelte andre, han var kommen i forhold til blandt andet i sin virksomhed som skoleforstander*), en stilling han indtog i 17 år. Han sad inde med en oplysning, der var temmelig ualmindelig blandt bønder, talte særdeles godt for sig og skrev en fast hånd. Han nød da også megen agtelse blandt sine bymænd; folk sagde om ham, at han var »den klogeste mand i byen«.

Han var den første i Sødinge, som holdt avis; han fik den fra præsten, når denne havde læst den. Senere holdt han en tid det berømte vittighedsblad »Korsaren«, han kunde rigtig nyde dens vittigheder; men når disse undertiden gik over til onskabsfuldheder, så var han ikke med længer. En gang havde

*) I skoleloven af 1814 hølder der i VI, § 38: „Skoleforstanderne skal vælges af amtsskoleledningen blandt de hæderligste bønder i sognet.“

der f. ex. således stået et stykke, hvori Fr. VI meget vittigt blev stillet i gabestokken, og da dette stykke blev læst, fremkaldte det blandt de halvvoxne sønner en bragende lattersalve; men da brød den gamle af: »Nej hør, drenge, den konge der har løst eders fader af stavnsbåndet, ham lader I være i fred. Har I kanske prøvet, hvad det vil sige at leve i en tid, da ingen bonde — om morgenen, når han gik til hove, vidste, om han kom hjem fra hovmarken med hele lemmer, eller om ride- og ladefogden havde slået dem i stykker . . . Frederik den sjette skal I holde jer for gode til at grine ad.«

Sønnerne tav beskæmmede.

Af evangelisk-kristelig salmebog læste Hans Hansen hver aften et »aftensuk«, og så sang de en salme til. De Kingo'ske aftensuk holdt børnene meget af at høre, men den i bogen fastsatte bøn faldt dem i reglen for lang og tør, ligesom den også var dem for indviklet.

I modsætning til sine ældre brødre bandede Hans så godt som aldrig, dog mener hans børn bestemt, at også de to farbrødre var fromme og alvorlige ja kristne mænd på deres vis. I hvert fald hævdede bægge dette med styrke. Man må nemlig huske vel på, at stedets præst (kendt som forfatter til en bog om Ringe sogn), han bandede som den bedste, ligesom han også spillede kort og drak med bønderne ved deres sammenkomster. Hans senere efterfølger Munk deltog derimod ikke i noget af dette, og han var heller ikke bange for at skride ind imod disse ting.

Også med Munk stod Hans Hansen i livlig forbindelse. Han og svogeren, gmd. Knud Rasmussen i

Sødinge havde f. ex. rapssejl i fællig med præsten, og tærskningen gik på omgang mellem dem.

XXI. Frihed i opdragelsen.

Hans og Maren tog som forældre noget forskelligt på børnenes opdragelse; mens moderen på det omhyggeligste passede på dem og nøje vågede over og vogtede dem overalt, hvor hun blot kunde, så lod faderen dem fuldstændig frit tumle sig på hans enemærker i mark, i stald og lade. De kunde få lov til at ride, køre eller på anden måde muntre sig som bedst. At falde af hestene, at køre løbsk hørte — om ikke just til dagens orden, så dog til de mere almindelige ting. Aldrig skred han ind ved sådanne lejligheder, men overlod til drengene at blive kloge af skade. Hans broder Niels kunde undertiden ved sådanne lejligheder på sin måde foreholde ham det uforsvarlige heri. »Dine Drengene bliver, Dælen tordne mig, ødelagte på den facon, Hans«, hed det f. ex. Men Hans vendte det døve øre til.

En gang red de to halvvoksne knægte Hans og Erik hver på sin hingst ud at pløje; men da de kom ned i marken bliver dyrene ustyrlige, og brøderene taber herredømmet over dem. Erik springer af, og det samme vil Hans også gøre men får sin fod viklet ind i tømme og slæbes af sted et langt stykke over sten og stok liggende på ryggen. Indtil han omsider slipper løs.

Eller en anden gang: Sønnen Hans står netop og tager selen af en af de gale hingste ude i marken. Pludselig sætter dyret af sted i vild fart. Knægten

bliver rendt over ende og i faldet viklet ind i sele-tøjet, og nu går det af sted over ryg og rén. Til sidst hængte han med den ene fod i tømmestrængen, mens hesten begynder at løbe rundt om en vanding dér på marken, derved glider Hans ud i vandet men er nu så heldig, mens han befinder sig i vandet under overfarten at få foden frigjort og således komme fri af hesten, inden farten atter begyndte ind over marken.

Det var nu ellers den ældre halvbroder Thyge (senere gmd. i Ferritslev), der sammen med fætterens Erik Knudsen »dresserede« hestene. Thyge var en sand vikingnatur. Når han og Erik Knudsen »passede køer« nede ved åen under »Eigagerbanken«, så måtte de ikke så sjældent tage hestene med ned på græsgangen. Intet var dem kærere. Nu kunde man lege, at hestene skulde »dresseres«; de skulde f. ex. lære at sætte over åen fra bred til bred. Med de unge heste gik det nogenlunde, men de gamle kunde ikke springe så langt: efter et ridt ned mod åen alt hvad de gamle ben kunde bære dem og jaget frem af de ungdommelige ryttere, havnede de gærne midt i åen, mens vandet sprøjtede himmelhøjt op til alle sider.

Dette var næsten toppunktet af morskab.

Thyge var kun lille af vækst og havde en tid vanskelighed ved at komme op på ryggen af hestene, men så hittede han på råd. Han stillede sig op ved siden af hesten, når den roligt gik og græssede, og nu passer han sit snit, slår det ene ben over hestens hals. I forskrækkelsen kaster dyret hovedet tilbage, og vips — sidder fyren nok så strunk i sadlen.

På de gamle forfædres vis havde Thyge også fået

de to hingste afrettet til »hestekamp«, således at de rejste sig på bagbenene og angreb hverandre under drengenes fyrige opmuntringer. Denne idræt kunde imidlertid nær have endt med forskrækkelse: En dag under en sådan kamp kommer Thyge for nær hen til det ene af de hidsede dyr, og drengen får et spark ind i maven, der nær havde gjort det af med ham. Han blev i lang tid liggende på jorden uden at kunne røre sig. Omsider kom han da hjem, men vilde nødig sige grunden til sin dårlighed. Heller ikke holdt han af at lyve, men fandt endelig en forklaring der passede til bægge hensyn: han havde fået så forskrækeligt ondt i sin mave.

Først adskillige år efter kom den sande sammenhæng frem for dagens lys.

Som børnene elskede deres varmhjærtede moder, således holdt de også meget af den frisindede fader, der lod de unge komme til og prøve kræfterne, selv om det til tider kunde se voveligt nok ud.

XXII. Slutning.

Da »gamle Hans Hansen« var nået hinsides »støvets år« blev han angrebet af en meget hidsig nervefeber, der endte hans liv samme dag som sønnen Hans fyldte 21 år. Det var en vemodig fødselsdag. Den gamle fader var 71 $\frac{1}{2}$ år. Den 14. juni jordedes han på Ringe kirkegård i det hjørne der vender ud mod organistens skole.

Han havde i sine velmagtsdage været en mand af middelstørrelse med et kraftigt og sundt legeme.

Stamtavle 4 I.

Hans Larsen.Hans Henrik Hansen g. 1. gang m. Karen Thygesdatter.Karen, Hans, Kirsten, Thyge.

Stamtavle 4 II.

Hans H. Hansen g. 3. g. m. Maren Eriksdatter.Mette Kirstine Elisabeth, Hans, Erik, Jens.

Det er allerede omtalt, hvorledes Karen døde som ung, og Hans (af første ægteskab) som barn.

Om de andre skal kun endnu tilføjes:

Kirsten blev gift med gmd. Hans Hansen i Boldteskov.

Thyge blev gift med Johanne Marie Rasmussen af Sødinge, de blev gårdfolk i Ferritslev.

Hans fik fædrenegården og blev gift med Johanne Andersen fra Birkinde.

Erik blev gmd. i Ryslinge, g. 1. gang m. Sidsel Nielsen, 2. gang med Jutta Kirstine Nielsen fra Sødinge.

Jens blev gmd. — først i Vesterskov, senere i Boldteskov g. m. Maren Hansen fra Gultvedholm.

Med undtagelse af Kirsten har de alle efterladt sig talrig slægt.

Efterskrift:

Foranstående slægtsoverleveringer (»traditioner«) er her gengivet så nøjagtigt og omhyggeligt, som det er mig muligt. Jeg har nedskrevet dem efter mundtlig fortælling af de gamle i slægten, navnlig af min morbroder gmd. Hans Hansen i Sødinge, hvem langt den overvejende del skyldes.

Ved siden deraf har jeg om årstal og andre enkeltheder flittig spurgt kirkebøger og andre arkivalier til råds; ligesom jeg på enkelte steder har kunnet benytte Traps: Kongeriget Danmark el. lignende værker.
